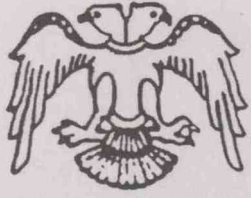

TÜRK TARİH KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 5037673
ADI: Doğuş Kars Halkevi
Dergisi
CİLT:
SAYI: 64
YIL: 1950

Doğuş

KARS HALKEVİ DERGİSİ

KURULUŞU: 29 EKİM 1933

İÇİNDEKİLER

Erzurum'un Kurtuluşu	Kırzioğlu M. Fahrettin
Yabancı Kültürlere Karşı	Hocaoglu Selâhattin Ertürk
Erzurum (Şiir)	Özünhasanoğlu Z. TANSEL
93 (1877) Türk-Rus Savaşında Kars Köylülerinin Yararlık ve Kahramanlıkları	Kırzioğlu M. Fahrettin
Vatan Hasreti (Şiir)	Karslı Âşık CEYHÜNİ
Şüphe yok (Şiir)	Niyazi Sabri ERGÜL
Vatan Sevgisi, Ahlâkî Fazilet ve Takdir	Abdurrahman DOĞRUER
Yeni Gördüğüm Kars'tan.	Nimet Turgun ULUĞTUĞ
Görüş ve Duyuşlar	Kayhan KESKİNOĞ
Ağrı - Dağına Çıkış	Kırzioğlu M. Fahrettin
Âşık BAHİRİ (II)	A. DOĞRUER
Aşkın Nefesi (Şiir)	Mamaşlı M. — Kuzu
Yeni Eserler: «KÜKREYİŞ»	İnci KARTALKAYA
Karsıma (Şiir)	Ayvazoglu Abbas GÖKÇE
Genç Kalemlerden:	Sezai YILMAZ
Şiir ve İnsan	M. Gökalep ALADAĞ
Mehmetçik (Şiir)	Karslı KAHRAMAN
Bar Seyrederken (Şiir)	
Şanlı Albayrak	
T E N K İ D:	
Kasım Ülge'nin Derlediği «KARS OYUNLARI»	KIRZIOĞLU

S A Y I
64

MART
1950

KARS İL BASİMEVİ

Kasım ÜLGEN'in "Derle,,diği K a r s «Oyunları» Kitabı

Kırzioğlu

Bu sayıda, 1938-1943 yılları arasında beş sene Kars Lisesi Orta kısmında Türkçe Muallimliği yapan, sonra da 1948 yazına kadar Sarıkamış Ortaokul Müdür-lüğünde bulunan Kasım ÜLGEN'in «KARS OYUNLARI» adlı acaip kitabından bahsedeceğiz. Bursalı olan K. Ülgen, Balıkesir Muallim Mektebi'nden mezun olup uzun yıllar ilköğretimde hocalık ettikten sonra 1938 de İstanbul Üniversitesinde imtihan vererek Ortamektep Türkçe Muallimliğine ehliyet kazanıyor ve 1938 Kasım ayında Kars'a tayin ediliyor. Resim ile musikiye de aşına olan bu meslek arkadaşımızla 1941 yılına kadar Kars Halkevi İdare Hey'etinde de çalışırdık.

Bu münasebetle, Lise ve Halkevinde oynanan oyunlara merak eder; hemen hepsi talebe tarafından oynanan yerli ve muhacir-yabancı oyunların havalarını notaya da almaya çalışırdık. Nihayet bunları bir gün «kitap» halinde bastırmaya heves ediyor. Lise ve Halkevinde görebildiği talebe ve gençleri tekrar tekrar oynatarak figür ve hareketleri kroki, resim ve çizgilerle tesbite başlıyor. 1943 yazında Kars'a dönüşümüzde bizden; Kars'ın yerli düğün âdetleri, kadın ve erkek kıyafetleri hakkında izahat istemişti. Biz de, bildiğimiz kadarını yazıp kendisine vermiş, hattâ yerli kadın ve erkek kıyafetlerinin resmini çizmiştik. (bunlar tamamen ve kısmen «Kars Oyunları» kitabının baş tarafına 27-37 s. lere dercedilmiştir.)

Nihayet bunları «Doğu Anadolu Oyunları ve Havaları» adıyla ve «Erzurum, Kars, Artvin» ki-

taplarına ayırarak Kars Halkevi'nin o zamanki İdare Hey'etine eserinin basılmasını kabul ettiriyor. Kitaplar C. H. P. Halkevleri Bürosuna gönderiliyor; ve «Kars Halkevi Yayınları» kaydıyla 1944 te İstanbul'da «Cumhuriyet Matbaası»nda basılıyor.

K Ülgenin bize anlattığına göre, kitaplar matbaaya verilmezden önce şekil ve çizgiler—aslına sadık kalınarak ve Artvin'e ait olanları çıkartılarak—yeniden bir ressam yaptırılıyor; sayfeler boyunca yüzlerce figür, kroki ve çizgiler hep klişe ettirildiğinden her üç kitabın ressam, matbaa, kâğıt v.s. ine on üç bin beş yüz lira sarfediliyor. Ayrıca Halkevleri Bürosunca müellife de 500 lira ikramiye verildiğinden «Kars Halkevi Yayınları»ndan olan «Erzurum, Kars, Artvin Oyunları» kitapları tam 14.000 liraya mal oluyor.. İşte biz, bu şekilde hazırlanıp bastırılarak bütün Halkevleri ve resmi kütüphanelere giren K. Ülgen'in eserinden «Kars Oyunları» kitabını yerli folklor ve milli oyunlar bakımından tenkid edeceğiz.

K. Ülgen'in «Doğu Anadolu Oyunları ve Havaları» Kitap : I ERZURUM OYUNLARI » nın «Önsöz»ünde şu satırları okuyoruz:

«Kars ve havalisinde bulunduğum altı senedenberi mahallî o y u n l a r ı incelemekteyim... Bu seri kitapları iki maksatla hazırlamaktayım : Yerli oyunların yurdun her tarafına yayılması ; milli folklor alanında bir rol oynaması ..

Halbuki K. Ülgen, Kars ilinde şehrin ve Erzurum yolunun dışına

çıkmamış, hattâ Kars şehrinin mahalle ve yerli düğünlerini bile görmemiş olduğu gibi; Artvin ve muhitine ayak basmamış, buraya ait gösterdiği oyunları Lisedeki Çoruh ilinden gelme talebeden tesbit etmiş ve havalarını Kars'ta akordeon çalgıcısı İslâm dan notaya almıştır.. Erzurum oyunlarını ve düğün âdetlerini de Kars'ta bulunan kayınvâlidesi tarafından edindiği haberlere göre yazmıştır.. Bu kadar basit ve sathî hareket eden K. Ülgen, her üç ilin oyun havalarını Kars'ta Lisedeki talebeden ve bilhassa Revanlı genç çalgıcı (akordeoncu) İslâm Özinan'dan notaya almıştır. Halbuki bu genç ve «salon çalgıcısı» da Revan'dan muhacir gelen İbrahim Başaran ve Seyit Ağdam gibi Ermeni çalgıcılar yanında yetişmiş kimselerden akordeonu ve oyun havalarını öğrenmiş olup, davul-zurna havalarını ve Kars yerli oyunlarını doğru dürüst çalmayı bile beceremez!

Malûmdur ki yerli-mahallî oyun ve folkloru tesbit eden kimsenin ilk riayet edeceği esaslar, münevver ve muhacir muhitin dışında kalan eski an'ane ve âdetlere bağlı yerli halkın arastırma girmek ve aradığı mevzuu kaynaklardan almaktır. İş pek kolay gören K. Ülgen ise, bunların hiçbirini vappmadığı gibi, yalnız çalgıcı İslâm Özinan'ın akordeonundan istifade etmekle kalmamış, onun oyunlar hakkında verdiği haber ve izahları da aynen kitabına geçirerek Kars oyunlarını hep «Kafkas, Azeri» menşinden gelme göstermek gibi pek yanlış ve son derece çirkin hareketlerde bulunmuştur..

*

— Sonu kapağın diğer içsahifesinde —

DOĞUŞ

Kars Halkevi Dergisi

SAYI: 64

* KURULUŞU: 29 EKİM 1933 *

MART 1950

ERZURUM'UN KURTULUŞU

12 Mart 1950 günü, Doğu Anadolu'nun ana-şehri Erzurumumuzun kurtuluşunun 32 nci yıldönümüdür. 1534 Haziranında Kars bölgesiyle birlikte sulh yoluyla son olarak Türkiye birliğine katılan Erzurum, aynı senede buraya uğrayan büyük Türk padişahı Kanunî'nin emriyle şenlendirilmeye başlanmıştı. Çünkü Safavi-Akkoynlu muharebeleriyle sünni-şii mücadelesi neticesinde 1502-1503 yıllarında Erzurum şehri harap ve ıssız kalmıştı.

Osmanlılar eline geçtikten sonra yeniden hayata kavuşup eyalet merkezi olan Erzurum, doğuda en mühim hareket üssümüz, serdar ve ordu kışlağıımız olmuş; İranlılara karşı en büyük kaleimiz haline getirilmişti. İrana hâkim olan Safavi, Avşar ve Kacar gibi Türk sülâleleri zamanında geçen savaşlarda Anadolu Birliğini Karsla beraber korumaya yarayan bu büyük kaleli beldemiz, ilk defa H. 7 Muharrem 1245 (9 Temmuz 1829) tarihinde Rus işgali felâketine uğradı. Bu sıralarda Yeniçeri Ocağını kaldırmış olmamız ve donanmamızın Navarin'de yakılmasından en zayıf zamanımızı yaşıyorduk. Erzurumun siperi olan Kars ve Ahıska kalelerinin 1828 Temmuzunda düşmesi ve Bayazıtın işgali, Erzurum'un da Rus işgaline girmesini kolaylaştırmıştı. 14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Muahdesiyle Erzurum ve Kars'tan Rus orduları geri çekil-

diyse de Ahıska ve Ahılkelek kalelerimiz düşmana bırakıldı.

İskenderun ve Basra Körfezlerinden "İlk Denizlere Kavuşmak", emelini tahakkuka çalışan emperyalist Çarlık Rusyası, yurdumıza her saldırdıkça, Anadolu cephesinde, Kars'tan sonra Erzurum Kalesini hedef tutuyordu. Kırım Harbi sırasındaki 1855 Kars Müdafaası harikamız. Erzurumu tehlikeden kurtarmıştı.

Fakat Moskoflar, istiklâl vâdiiyle Ermenileri bile avlayıp istilâ emelleri uğrunda onları da harcamaya başlamıştı. Bu maksatla Rus harbiyelerinde yetiştirdikleri Ermeni cinsinden olan cenerallerinden Loris Melikof ile Der-Hugazof'u Kars ve Bayazıt Eleşget üzerinden Erzurum'a doğru taarruza başlatan Çar ordularının başına geçiriler. O zaman Dördüncü Orduya dahil olan Erzurumlular, Anadolu-Ordusu Başkumandanı Müşir (Mareşal) Ahmet Muhtar Paşa emrinde Kars'ta yaylasında düşmanla çarpışmaya hazırlanmışlardı. 1877 Haziranındaki Halıyazı ve Zivin Muharebeleriyle Başgedik Zaferinde, Erzurum dadaşları çok yararlık gösterdiler. Fakat 15 Ekim 1877 Alacadağ Bozgunumuzdan sonra Gazi Ahmet Muhtar Paşa Erzurum kalesini korumak için Deveboynu'na çekildi.

16 bine düşmüş olan kuvvetiyle ordumuz 1877 Kasım başında 3 gün süren Deveboynu Muharebesinde de bozguna uğradı.

Moskoflar Başkumandan Vekili General Loris Melikof'un idaresinde 30 bin neferle Erzurum'a taarruza geçtiler. Loris Melikof ırkdaşları Erzurum Ermenilerinden casusluk hususunda istifade ederek şehirde de bozgun yaratmak istiyordu. Gazi Ahmet Muhtar Paşa'ya 7 Kasım 1877 de gönderdiği mektupta: «Artık sizde ve askerinizde tetar yer kalmadı; boş yere kan dökmektense kaleyi teslim ediniz» mealinde sözler yazmış; ve aksi takdirde toprakları şehrin tahrip edileceğini bildirmiştir.

Zaferden pek ümitli olan Moskoflar türkçe bilen Ermenilerin casusluk ve rehberliği sayesinde 8-9 Kasım 1877 Perşembeyi Cümaya bağlayan gece Sultan Azizin adıyla anılan Aziziye Tabyasından ikisine girmeye muvaffak oldular. Fakat kalan tabyadaki kahraman Kaptan Mehmet Paşa ile yiğit Erzurum ahalisi sabahleyin erkenden düşen tabyalara hücum ederek Ruslarla boğaz boğaza cenk edip «kopan bir kızılca kıyamet»ten sonra mu zaffer oidular. 9 Kasım 1877 Cuma günü (*) AZİZİYE ZAFE-

(*) Gazi Ahmet Muhtar Paşanın «Sergüzeşt-i Hayatının Cildi-Sâmisî» (1328 İstanbul, 293 s.) adlı eserinde ve 93 te Anadolu Ordusu Başkâtibi olan Mehmet Ârif Bey'in «Başımıza gelenler» kitabında Aziziye Muharebesinin tari-

5037623
1950/64

RI, Erzurumla beraber Kuzeydoğu-Anadolu'yu da düşman istilâsından kurtarmış oldu. Fakat yardımız kalan ve bir ayda beşerî sayıca çok üstün düşman kuvvetleri tarafından kuşatılıp toprakla dövülen Kars kalesi, 17-18 Kasım 1877 Cumartesi'ni Pazara bağlayan gece yapılan bir cehri hücum ve sokak muharebeleri neticesinde düştü.

Aziziye Zaferimizle Erzurum kurtulmuş olduğundan 3 Mart 1878'de Ruslarla imzaladığımız Ayastefanos Muahedesine göre, düşman kuvvetleri Erzurum ve Pasın'dan çekildi; fakat neticede Kars, Ardahan ve Batum Sancakları harp tazminatımızın yeri ne Çarlığa bırakılınca Kars ahalisinin çoğu Erzurum'a hicret etti.

*

36 yıl Moskof hududunu bek-

hi «27-28 Teşrin-evvel 1293» olarak gösterilmiştir. Bunu şimdiki tarihe (Efrenciye) çevirmek için 12 gün ilâve edince 9 Kasım 1877 günü olduğu anlaşılıyor. Esas-ın 1877-1878 Türk-Rus Savaşından bahseden Avrupa eserleri de 9 Kasım gününü yazarlar.

Böyle iken, Erzurumluların neşriyat ve merasim günlerinde bu tarihi çok yanlış tesbit ettiklerini görüyoruz. Meselâ «Şimendiferin Kavuştuğu Gün ERZURUM» (1939 İstanbul, 71, 78 s.) broşüründe rahmetli A. Şerif BEYGU bu tarihi «1876 senesinin 14 Teşrinisan'ısı» diye göstermiştir. Son iki yılda Erzurum'da Belediye ve Partilerin 3 Temmuzda «Aziziye Günü»nü andıklarını görüyoruz! (Bak 4. VII. 1948 tarihli ULUS gazetesi, «Erzurumun şerefli iki günü: Atatürk'ün şehre ilk gelişinin 29 ve Aziziye Tabyası kahramanlığının 71 inci yıldönümleri büyük törenle kutlandı», Erzurum, 3 a. a.)

Bir zamanlar şehrin kurtuluşu

leye. Erzurum dadaşları, Karsın düşman elinde kalması acısını asla unutmuyorlar; Pasınlardan Allahüekber ve çamlı Soğanlı dağlarına bakarken gözle i yaşar, gönülleri dolukarak: «AH KARS, AH KARS, o gün olsa da sına kavuşsak, sonra ölsek», diyorlardı.

Nihayet, Birinci-Cihan Harbi koptu. 1914 sonbaharında Erzurum'dan muharebe cephesine hareket eden Üçüncü-Ordumuz erleri arasındaki dadaşlar şöyle başlayan bir asker türküsü söylüyor, bayram yerine gider gibi, sevinç ve heyecanla Kars ilini kurtarmaya can atıyorlardı :

"Erzurum'dan çıktım muradım
Kars'tır

Gönüller etrafı seyrana kaldı".

Köprüküy Muharebesiyle Rusları bozduk. Cepheye gelen Baş-

na bile bir gün önceden 11 Mart'ta kutlayan ve «11 MART» adıyla broşürler çıkaran Erzurumlu münevverlerden, şu ay gün tarihini tesbit hususunda dikkatli olmalarını dileriz.

Bunun gibi, 23 Şubat 1921'de Ardahanla birlikte Gürcü işgalinden kurtulan Artvin, Şavşat, Ardnuç ve Boçka kazaalarının Belediye ve «Kutlama komisyonları»nın da 13 gün sonra yani 7 Mart'ta kurtuluş yıldönümlerini kutladığını görüyoruz. 1948'de Artvin Vilâyeti ve Belediyesine mufassal ve vesikalardan satırları ihtiva eden mektupla bu hatalarını hatırlattıkça da, Artvin Belediye Başkanlığından: «Gazeteler yanlış yazabilir, kurtuluşumuz 23 Şubat'ta değil 7 Mart'tır» mealinde bir cevap aldık! Alâkalıların tıkar dikkatini çekmek için bu «Yanlış günü kutlama» hâdisesine bir defa da «DOĞUŞ'ta işaret etmeyi uygun gördük.

KIRZIOĞLU

kumandan Vekili Elver Paşa "Sarıkamış Harekâtı"nı yaptıkten 1914-1915 kışı da Üçüncü-Ordumuz, Kânunlarda Allahüekber ve Soğanlı dağlarını aşır Kars ovasına inmek ve Sarıkamışta dövmek hârikasını gösterdi. Fakat geceleri açıkta kalan lehmecikleri şiddetli soğuklar dondurdu. Erzurum dadaşları da Soğanlı dağlarında eriyip şehid gitti. Bu milli felâkete söylenen bayatılardan birinde dadaşlara şöyle ağılıyorduk :

"Soğanlı'nın göktaşları
Kızırır al haşhaşları
Soğanlı'da kırıldı hep
Erzurum'un dadaşları".

Sarıkamış Felâketi, Erzurum'un da bahtını karaladı. 18 ay iki misli düşmana/Tortum-Eleşgert hattında karşı koyduk. 9 ay sonra üç mislimizce çoğalan Moskoflar 11-15 Ocak 1916 arasında beş gün süren Azap Muharebesini kazanınca ordumuz ricat etti. Nihayet 29,500 tükenkle koruduğumuz Erzurumu biz 16 Şubat 1916 günü tahliye edip İstanbul-kapısından çıkarken 120 bin tüfenkten fazla olan Ruslar Karskapısından şehre girdiler. Eski hesapla 3 Şubat 1331 yeni takvimle 16 Şubat 1916 Çarşamba günü Erzurum ikinci defa Moskof istilâsına uğradı. Anadolu'nun en büyük kalesi gidince, 1916 Nisanında Trabzon, Temmuzda da Erzin-can düştü.

Kış günü Erzurum halkının Sivas'a doğru hicreti, çocuk-cocuk binlerce Türkün mahvine sebep oldu. Erzurum Felâketi, Türkiye dışındaki mahkûm Türkleri bile kan ağlattı. Azerbaycanlıların «Bakû Cemiyeti Hayriyyesi» Erzurum vilâyeti "harbzede"ne de elinden gelen yardım yaptı.

*

Nihayet kahraman ordumuz

Yabancı Kültürlere Karşı

HOCAOĞLU S. ERTÜRK
Lise Felsefe Öğretmeni

Bir feragat ve azim tim-sali olarak Türk askeri vatan sınırlarını beklemektedir. Bu canlı kaleler dimdik durdukça, Türk vatanına tek bir yabancı ayak basamaz. Vatanın toprağı emniyettedir. Ancak bu maddî emniyet

milletin istikbalini garanti altına almak için yetmez. Zira vatansız millet olmamakla birlikte, millet vatandan ibaret değildir. Millet, kültür, ırk, vatan, iktisadî münasebetler birliği olarak bir kıymet ifade eder. Şu halde

milleti yaşatmak için yalnız vatanı değil; kültürü de, ırkı da, iktisadiyatı da beklemek lazımdır. Bu makalemizde kültür mes'elesi üzerinde duracağız.

Kültür, bazı sosyologlarca, bir toplumun tevarüs ettiği maddî manevî yaşayış tarzları ile vâsıta ve değerlerin toplamıdır diye tarif ediliyorsa da; biz Ziya Gökalp'ın hars ve medeniyet ayırmasını daha ilmi bulduğumuzdan; cemiyetin tevarüs ettiklerinden milletler arası mahiyet taşıyanları, ilim ve tekniğe müstenit olanları medeniyet adı altında topluyor, bunların milleti karakterize edenlerine kültür diyoruz. Böylece sınırladığımız kültürün belli başlı unsurları olarak da şunları zikrediyoruz: dil, din, ahlâk (âdet, örf, gelenek) tarih, san'at, ülkü.

Medeniyetlerin bir ilim zihniyetinde ve bir teknik zemin üzerinde birleştirdikleri milletlerin, kültür adı altında topladığımız mes'elelerde tamamiyle ayrı birer istikamet gütmekte oldukları inkâr kabul etmez bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır. Dinlerin millî bünyeler de hazmedildiği; ahlâkî davranışların, insanları milletlere göre guruplaştırdığı; tarih şu-

Çanakkale Zaferiyle Çarlığın yıkılmasına sebep olup 1917 Rus ihtilâline kolayca yolaçtı. Türkiye Cephesinde bozulan Rus askeri birliklerinin yerini Ermeni efradı almaya başladı. 18 Aralık 1917 Erzincan Mütarekesine rağmen Rus kumandan ve zabıtlarının idaresindeki Taşnak Ermeniler, "Büyük Ermenistan" hulyalarını tahakkuk ettirmek için, Doğu-Anadoludaki silâhsız ve bağız Türk halkını katliâmlarla kırıp bitirmek vahşetlerini irtikâba başladılar.

Miralay Kâzım Karabekir idaresindeki Birinci Kafkas Kolordumuz 13 Şubat 1918'de Erzincanı kurtardıktan sonra Erzurum üzerine yürüdü. Bozularak kaçan Ermeni sürüleri geçtikleri yerlerdeki Türkleri binalara doldurarak ateşe yakıyor, her yeri harabeye çeviriyordu. 6000 Ermeni muharibini 5000 lik kuvvetimizle Erzurum müstahkem mevkiinde sıkıştırdık.

3 Mart 1918'de Bolşevik Rusya ile yaptığımız Brest-Litovsk Muahedesine göre, 93 ten önceki hududa kadarki topraklarımızı yani Kars, Ardahan ve Batum sancaklarını geri almayı hak etmiştik. Bunun üzerine Ermeniler

vahşet ve mezalimini daha çok arttırıyor, şehre ateş vererek içeri deki Türkleri bitiriyordu.

12 Mart 1918 Salı günü sabahın saat 6 sında Erzurumlu Rüştü Bey idaresindeki 9. Fırka erleri Erzurum'un Harput ve İstanbul kapılarında şehre girdi. 2 yıl 24 gün düşman elinde esir kalan kahraman Erzurum, çok ağır yaralı bir gazi gibi şanlı Albayrağımıza kavuşarak kurtuldu.

İşte bugün bu mes'ut ve illi bayram günümüzün Otuz nci Yıldönümünü kutluyoruz. Kahraman Erzurum, yaralarını henüz sarmışken uğursuz Mondros Müarekesi, yine Kars ilini, ağabeyisi Erzurum'dan ayırmaya sebep oldu. Fakat 5 Kasım 1918'de kurulan Milli İslâm-Şûrası ile Karşılar; doğuda Ermeniler, kuzeyde de Gürcülerle arslanlar gibi cenkleşerek Erzurum'a siper oldu. 1919 Martında Erzurumluların kurduğu Vilâyati Şarkıyye Müdafaai Hukuku Milliyye Cemiyeti de, ERZURUM KONGRESİ ile, Yeni Türkiye'nin kuruluşunda ilk ana temel oldu. Kars da son ve ebedî olarak Erzurumla Anavatana bağlandı.

Erzurum'un kurtuluşu, bütün milletimize kutlu olsun.

Kırzioğlu M. Fahrettin

urunun milletlerin istikbâlini âdeta, tâyin ettiği; san'atın —bazan müzik ve mimarîde olduğu gibi müşterek tekniğe dayanan eserlerde bile— millî karakterlere göre renklendiği; dillerin, ortadan kalkmasına imkân olmayan bir farklılık sebebi olarak, insanları siyaset ve coğrafyaya rağmen küme küme birleştirdiği; ülkelerin insanlık düşüncesinden önce millî yaşayışın zaruretlerini gözettiği hakikatına, en kozmopolit kafalarca bile itiraz olunamaz.

"Doğuş"un 63. sayısında çıkan "Mahalliden Milliye," başlıklı makalemizde, millî kültür birliği içinde mahallî kültürlerin eritilmesi ve silinmesi gereğinden bahsetmiştik. Bu yazımızda da yabancı kültürler karşısında millî kültürlerin korunmasından bahsedeceğiz.

Sarsılmaz bir içtimâî gerçeklik halinde devam edip giden millî bünyelerin yaşaması, bazı çapraşık fikirlere rağmen, milletin insanların sıkı sıkıya bağlanmaları gereken bir içtimâî nizam olduğunu göstermektedir. İnsanların refah ve saadetleri, hürriyetleri, hakları tamamen millet yapısının ârızasız çalınmasına, millî bünyenin dahile ve harice karşı sağlam olmasına bağlıdır. Bu gerçeği iyi kavramış olan insanlar azamî bir gayretle bağlı bulundukları milleti yaşatmağa ve yüceltmeğe çalışmaktadır.

lar.

Bütün insanlar kendi milletlerinin yükselmesi için çalışırken bizim için de en tabii yol, milletimizi korumak, daha iyiye doğru götürmektir. Yukarda da belirttiğimiz gibi milleti korumak; vatani korumakla, ırkı korumakla, iktisadiyatı korumakla, kültürü korumakla olur. Kultureller, kuvvetli oldukları zamanlarda korunmağa muhtaç değildirler; istilâya uğramaz, istilâ ederler. Bu işin ekonomik, teknik ve siyasî üstün lükle de münasebeti vardır. Ancak bu mes'ele ayrı ayrı inceleme konusu olduğundan işaret edip geçiyor, üzerinde durmuyoruz.

Bizim gibi bir çok bakımlardan geri kalmış ülkelerde doğacak yabancı hayranlığı millî kültürü, dolayısıyla millî bünyeyi tehlikeye sokabilir. Parlak devrini yaşayan yabancı kültürler tarih şuurunun zayıflığından istifade ederek yaygın bir hale gelen aşağılık duygusunda elverişli bir zemin bulurlar, ülkeler fethederler. Yabancı kültürler tarafından fethedilmiş ülkelerin orduları kukla durumuna düşerler; zira kapılarda nöbet beklemeye lüzum kalmamış, kale içinden alınmıştır.

Türk kalesinin içinden çökmesini önlemek için büyük bir titizlikle kültürümüzü yabancı kültürlerin istilâcı hamlelerine karşı koruyacağız. Taklitçiliğe ve kopyacılığa

düşmekten sakınarak, benliği mize yabancı olanı benliğimize karıştırmadan kültürümüzü geliştirmeye çalışacağız. İktisadî, siyasî ve teknik temalarla kültür temasının ne derece birbirinden farklı olduğunu müdrik olacak; midemiz için ruhumuzu feda etmeyeceğiz. Bunu yapabilmek için dilimizi yabancı diller; san'atımızı yabancı san'atlara; ahlâkî davranışlarımızı yabancı tesirlere; tarihî şuurumuzu hâlin perişanlığına; ülkümüzü yabancı ideolojilere karşı büyük bir azim ve gayretle koruyacağız. Ancak bunları korumakla kalmıyarak var kuvvetimizle, asrımızın zaruretlerine uyacak şekilde bizi tatmin edecek bir seviyeye ulaştırmağa çalışacağız.

Unutmuyacak ve şiddetle üzerinde duracağız ki: «Sağol» dururken «Mersi», «Günaydın» veya «Merhaba» dururken «Bonjur», «Fincan» dururken «Çaşka» diyen ağız, Türk ağızı olamaz.

Bir Türk için savaş meydanlarında «Allah, Allah» yerinel «Hurraa» diye bağırmanın abes olduğu kadar; (savaşmasını bildiği gibi eğlenmesini de bilen Türk'ün savaş nağrasından çok eğlenme nağrası olduğunu unutmayarak) «İlayda, hey, hop» gibi Türk nağraları dururken, «Hokey, Yuhuu» gibi Amerikan nağralarını bir ağızdan bağırarak eğlenme-

nin de abes olduğunu bileceğiz.

Batı tekniği ile halk motiflerini işleyip, yepyeni bir Türk san'atı yaratmak dururken; kendi değerlerimizi küçümseyerek yabancıların kuyruğuna takılmanın ilerilik değil, soysuzlaşma olduğunu anlıyacağız.

Türk'ün en tabii dâvası olan Türk milliyetçiliği dururken, yabancı ideolojilerin çığırkanlığını yapanların bu millet için birer mikrop olduğunu unutmuyacağız.

Unutmuyacak ve şiddetle üzerinde duracağız ki: aslını, olduğu gibi, hiçbir değişikliğe müsaade etmeden muhafazaya çalışmak, ileri hamleleri hazmedememek irtica; aslını, ne kadar fena olursa olsun, inkâr etmek soysuzlaşmadır. Soysuzlaşma (Degenerescence=Tereddi) ve irtica gibi iki korkunç uçurumun arasında uzanan incecik yoldan yürümek kudretini göstereceğiz. İşte bizim Sıratköprümüz budur.

Dini yüzyıllardır yaptığımız gibi—mezhep meselelerinden ötürü parçalayıcı; kalıplaşmış iman manzumeleri içinde sıkışıp kaldığımız ve işleyen kafaları lânetleyen bir yasaklar kalabalığı olarak kabul ettiğimiz için köstekleyici bir âmil olmaktan çıkıp; millî bünye içinde vicdanlara inerek fertleri özgeciliğe (diğergâmlık) ve cemiyet

çiliğe yükselten, hayvanlıktan kurtaran; böylece millî bünyeyi kuvvetlendiren bir içtimâî kurum olarak alacağız.

İleri gitmiş ülkelerin bu mevzular üzerinde pek de titiz davranmadıklarını ileri sürerek, fikirlerimize itiraz edenler bulunabilir. Bu kabil itirazlara peşin cevabımız şudur: Kuvvetli kültürler istilâya

uğramaz, istilâ ederler. Kuvvetli kültür merkezleri yaratmış olan milletler, zayıf kültür merkezlerini tesir sâhaları içine alarak temsile çalışırlar.

Memleketimizi kuvvetli bir kültür merkezi hâline getirmeye kadar; kültürümüzü yabancı tesirlerden korumağa

—Sonu 8. s. h. fede—

Erzurum

*Toprağın da bir sır var zofer destanlarından!
Karagünlerde bizi ölmüş sanırken cihan
Şan verdi tarihi me «Türk ölmez!» diyen sesin
Sancağım yükselirken Palandöken dağından!*

*

*Ey korkunç gecelerin üstünde parlayan nûr
Ey Erzurum, sevgini kanımdan sor Erzurum!
Kaleler dile gelmiş haykırıyor Erzurum:
Sana hem-gözle bakan düşman gözü hür olur!*

*

*Ey korkunç gecelerin üstünde parlayan nûr,
İrkimden miras kalan bu toprakta serli gurur!
Yıldırımlar eğilir, eğilir benim başım
Çünkü sana andıttım, çünkü ben bir dadaşım!*

*

*Sana selâm getirdim ben İzmir akınından
Ak-saçlı anaların altı di büyük hıncı..
Senin topraklarında çekilmişti kınımın
Akdenizi gösteren Kahraman'ın kılınıc!*

*

*Sen kalbimde çarparken ben kime vurulmuşum?
Yurdumun gözbebeği ey kahraman Erzurum!
Palandöken üstünde kartal heybetiyle dur
Ey ırkımın nabzında tutuşan büyük gurur
Yurdumun gözbebeği ey kahraman Erzurum.*

5—II—1946 İstanbul

Uzunhasanoğlu Zekeriya TANSEL

VESİKALARA GÖRE :

93 (1877) Türk-Rus Savaşında Kars Köylülerinin Yararlık ve Kahramanlıkları

Yazan : KIRZIOĞLU M. Fahrettin

"Rusya Devletinin devlet olmak üzere teşekkül ettiği tarihtenberi Osmanlılarla vukua gelen muharebatı ve haksız tecavüzatı sebebiyle şimdiye kadar tarafeynden dereler dolusu kanlar akmış; ve vatanın hürriyet ve istiklâlî ve dinin muhafazası uğrunda terki hayat eden gözetimizin mikdarı milyona varmıştır. Memaliki Osmâniyyede bir hane tasavvur olunamaz ki bir veya birkaç şehidin mâtemgâhı musibeti olmamış olsun; veya bir vâlide hâtir ve hayale gelmez ki düşmeni hayatımız olan Heykel-i Şimâlinin müdafaası uğrunda kurbanlık koç gibi besleyip büyüttüğü evlâdını ziya'î ebediye uğratmak zahminin tesiriyle ciğerleri delik delik bulunmasın,,

"Umum Avrupa devletleri o Gol-i yabaniden ve Dübb-i ekber- Şimâlidin ne kadar korkarlar ise korksunlar, düşmenlerinin azametine nisbetle yumruk kadar kalan şehbâzân-i Osmâniyânın bâlâ-pervâzii himmet ve gayret ü şecâatleri sayesinde, tafrâ - fûruşu her diyarolan Moskofun enfi kibr ü nahvetini elbette yine biz kıracağız; ve ilâ. Kıyâm-üs sâe hukukumuzu müdafaâ ile beraber bir fırsatı siyasiyenin elverdiği sırada dahi ez'âfî muzâ'af olarak intikamımızı alıp verdiği yağın tortusunu yine kendisine iade edeceğiz,,

93 Anadolu Ordusu Başkâtibi Erzurumlu MEHMET ÂRİF BEY
"Başımızagelenler,, (1328 İstanbul, 399-400 s.)

93 Muharebesi 24-Nisan-1877 de başlamadan az önce, askere alınanların hâricinde kalan Kars köylüleri gönüllü ath çeteleri kurarak ordumuzla elirligi edip Ruslarla çarpıştılar. Bu Kars gönüllü çetelerinin türkû yaparık söylediği 93 Koçaklamasını başka sahifemizde aynen görüyoruz. Burada, 93 Anadolu Ordusu Başkumandanımız rahmetli Gazi Ahmet Muhtar Paşanın hâtıralarını nakledeceğiz (*).

"Karapapak tâifesinden fevkalâde cesaret ve gayretle müşt-hir olan MEHRALÎ nâm kimesne, esnâyi harbde asâkiri Osmâniyye meyânında Ruslarla muharebe etmeği cana minnet bilerek vâki olan müracaatı üzerine, sevabı ahvâlî afvedildiğinden şöreti sâikasıyla Karapapak tâifesinden (ve Şüregel yerlilerinden) başına süvari olarak yüz kadar halk toplayup Kars'a gelmiş olmasına mebnî,

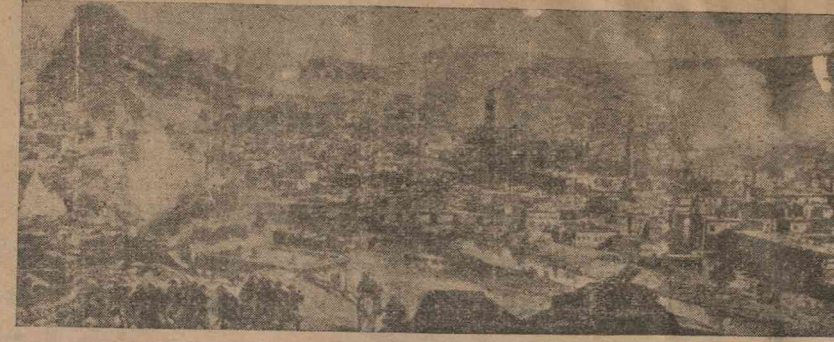
(*) Bundan sonraki metin parçasında () içerisindeki izahat tarafımızdan ilâve edilmiştir. Kirzioğlu

cem'iyyeti alay şekline koydurulup kendisi binbaşı nasbolunarak içlerinden bazıları da (Gorhane köyünden Kızıoğlu Âşık-İsmail, Aralık köyünden Halife-Kuluoğullarından Hasan, Hüseyin kardeşler v.s.) yüzbaşı ve mülâzım tayin olunmuş, ve mumaileyhin şöreti cihetiyle sahiden cem'iyyeti (Şüregel, Zarşat ve Kars merkez kazası köylülerinden katılan yeni gönüllülerle) tezayüd edüp vakit be-vakit dört, beş yüz atlı kadar olmuş, ve harbin nihayetine kadar (Kars ve Erzurum bölgelerinde) kendülerinden istifade olunmuş; ve şurası garibdir ki: vaktiyle bir nevi haydud iken olunan tenbihat ve nesayih üzerine pek edibâne hareket edüp k't'a gayri meşrû hâlâta kıyam etmemiş, ve daima Ordûyi Hümayûn'un meşrû harekâtını ifaya devam etmiştir,, (Mehralî Bey, bu muharebede ilk defa Beşinci Rütbeden Osmanî nişanıyla taltif edilmiştir).

(25 Ağustos'taki Başgedikler

Muharebesinden az önce) "Mehralî'yi iki yüz kadar atlısıyla Rusya hududunda telgraf hatlarını kırmağa göndermiş idim. Mumaileyh (Arpaçayı yukarılarındaki) Ağbulak ve Parmaksız köprü nâm mahallere kadar (Rus ordusu gerilerine) gidüp hükümet harasından, muhafız Kazaklarla harbederek, yüz elli kadar kadana hayvanlarını sürüp çıkarmış ve telgraf hutût ve direklerini kırıp muhaberatı kat' etmiş ve ba'dehu hududa takarrübünde karşularına çıkan iki bölük Kazak süvarisiyle dahi harbederek muğtenimatiyle beraber üç şehid ve iki yaralı ile yakayı sıyrıp gelmiş; ve Kazaklar'dan yirmiden ziyade âdem telef etmiş idi,, (Koca kahraman o günlerde düşman kışlalarından iki üç yüz kadana ve üçyüzer okkalık yedi sekiz fiçı votka, rom, konyak vesaire getirerek Kars ovasını doldurmuştu).

"Hasan ve Hüseyin namında (Şüregel'in Aralık köyünden)

93 (1877) Harbinde Kars bombarduman edilirken

Karapapak tâifesinden cesaretle meşhur iki karındaş, çok zaman-danberi üç dört rüfekasıyla nezdinde hidmette bulunurlar idi. Bugün (15 Teşrinievvel 1877 de Alacadağ bozgunu olunca) ikisi de yaamda kalmış, ve daha iki çavuşumla bir yâverim ve bir de hidmetkârım ki: Cem'an benimle yedi kişiydik. İşte böyle bir küçük cem'iyyet olarak, bize en

ziyade takarrüb etmiş bir takım Rus süvarisiyle bizim bozgun askerinin arasında Kars'a mütevec-cihen harekette isem de kederimden yola devam edemeyüp, her yirmi otuz hatvede bir durur ve gerü döner, etrafa bakar idim. Ve Rusların gülle ve kurşunları da bir i takib etmekte idi.,,

"Bu sırada Karapapak Hü-

Vatan Hasreti

*Kaadır Mev'âm sen rahmeyle haline
Yine bugün yaman ağladı Ceyhun.
Dolandı falandı sılaya gide
Çetin bend aşamaz çağladı Ceyhun.*

*Ayrılatı beş yıl yavru yanından
Balandı bohri gam anın kanından
Bikarâr felakler âh figanından
Yaralar poreler bağladı Ceyhun.*

*Geldi tesell'ye kuşlar başına
Mecnûn olup düşmüş Leylâ peşine
Yeter hasretliği yetir eşine
Yüreğün odlara dâğladı CEYHUN (1).*

H. 1299 (1883) Sivas

Karslı [Akkom köylü] CEYHUNİ

(1) 3 ten iki yıl sonra muhacir giderek Sivas'a yerleşmiş olan Âşık Ceyhûnî, düşman elinde kalan Kars'ı anarak bu koşmayı söylemiştir.

seyin dedi ki: Şu heriflere bir hücum edelim, ne emriniz olur? Dayıncı: Haydin sizi göreyim, dedim. Derhal bu altı kişi beni bırakup selli seyyederek, zirkolunan yakındaki düşmen müfrezesine hücum edüp daldılar. Ben bu halden derbâl müteessir ve pişman oldum ise de iş işten-geçti: der iken ne bakayım?: Düşmen gerüye ve bizimkiler de bana doğru at sürüp gelmekte değiller mi? Bu hâlden fevkalâde memnun oldum. Ve inşirahi kalb hâsil ettim.,

"Bizimkiler sağ ve sâlim, bilâ-noksan geldiler. Fakat Hüseyin boz renkli çukada omuzları apuletti bir zâbit kaputu giymiş de geliyor. Hüseyin bu nedir? Dediğimde: Âh efendim, herifin göksünde nişanları da var idi amma onları alamadım, deyü teessüf ediyor Subhan Allah. Elinde dizginleri, at üstünde ve tufengi kayışla omuzunda asılmış, ve bir elinde kılıçla hücum etmiş, ve adetlerinin iki üç misli ve belki daha ziyade süvarinin içine dalmış oldukları bir zamanda hem düşmenini yere sermiş (Rus zâbitini öldürmüş), ve hem galiba terkisinde olan kaputunu giymiş olmasına nasıl taaccüp edilmez? (Böyle bir kahramanlık ve fedakârlıkla Anadolu Ordusu Başkumandanını bu Şüregelli köylü gönüllüler esaret veya şehid olmadan kurtarmışlardır.)

"Artık kendimi toplayabil-
diğim cihetle hemen Hüse-
yin'in karındaşı Hasan'ı bir
çavuşumla beraber derhal hi-
zasında bulunduğum Küçük-
Yahni'ya saldırıp Kaptan
Mehmet Paşa'ya Kars'a ric'at
emrinigönderdim." (Sonradan
Gazi Ahmet Muhtar Paşa, bu
Karşı Hasan-Hüseyin kardeş
leri Erzurum'a, oradan da
beraberinde İstanbul'a götür-
müş ve iki altın madalya
ile taltif etmiştir).

("Sergüzeş Hayatımın Cildi-Sânî-
si" 1328 İstanbul, 86, 234, 287-288 :.)

Yabancı Kültürlere Karşı

— 5. sahifeden devam —
ve özgünlüğünü (orijinalite=
nev'i şahsına munhasır olma)
nizmadan yükseltmeğe çalış-
sacağız.

Türk vatanının emniyeti
sınır boylarında azam ve co-
ragatle nöbet bekleyen Meh-
metçik'in süngüsünün ucunda-
dır. Bu süngü sınırlarımızı te-
cavüz edecek isti'âcı ayakla-
rın üzerinde ilerleyen gövde-
lere saplanmak için hazırdır.
Fakat, kültür sınırları geçerek
gelmez sınırlardan aşarak ge-
lir.

O, süngü ile delik deşik
edilecek bir vücuda sahip
değildir; ama vücutların üs-
tünde bir mevcudiyete sahiptir

Süngülü Mehmetçik vazife-
sini yapıyor. Kalemli, kalem-
siz kürsülü, kürsüsüz, makam-
lı, makamsız Mehmetçikler
— tek kelime ile — Gençlik,
vazife başına...

HOCAOĞLU S. ERTÜRK

Şüphe Yok...

*Şüphe yok, kimse de şüphe etmez ki,
Başımızda gezen bayrak bizdendir;
Altımızda kara toprak bizdendir.*

*Temiz yüreklerle şini gören;
İyi dileklerle çiftini süren;
Asker oğlu için eldiva ören
Ano; çifçi, memur, çırak bizdendir.*

*Şüphe yok, kimse de şüphe etmez ki,
Toprak, bayrak için irkilmiyerek
Ölecek bizdendir, kalacak bizden!
Tarihe kahraman, koçak diyerek
Ün salmış bizdendir, salacak bizden!*

*Şüphe yok, kimse de şüphe etmez ki,
Hangi yola çıksak, hangi iş için
Mevsimler, iklimler aralanırlar.
Devrimlerle dolu bu geliş için
Devirler boy verip sıralanırlar,
Daha uzaktan Türk'ü tanırırlar.*

*Şüphe yok, kimse de şüphe etmez ki,
Ezeli ebede, demir'i tunç'a
Çeviren Türk vardır, tarih boyunca.
Güneşten yele'i bir arslandır O,
O, bir ululuktur, tam insandır O!*

*Kanına bulamış gömleğini de,
Gökten kopup gelmiş, ona, ay-yıldız.
Harcomış hürriğe emeğini de,
Bağımsızlığına bağlanmış yalnız.*

*Şüphe yok, kimse de şüphe etmez ki,
Başımızda gezen bayrak bizdendir!
Altımızda kara toprak bizdendir!*

Niyazi Sabri ERGÜL

Vatan Sevgisi, Ahlakî Fazilet ve Takdir

"Vatana sevgi imandan-
dır," denilir. Nasılkı mâne-
vî rabitalarda bu bağlılığın
tezahürünü ibadet suretiyle
teyide ihtiyaç varsa, vatan
sevgisinin maddî tezahürü
de, şüphesiz ki, ona karşı
düşen ödevleri fiilen ifa ede-
rek göstermek gerektir. Dün-
yevî bir mükâfat beklemek
sizin, sırf sevki hamiyetle,
yapılacak hizmet bir fazilet-
tir. Amma bu hizmet nasıl-
ki insanın mânevî saadetine
çok nafi bir ra'se, heyecan
verirse; bunun takdir görme-
sine ve bu takdirin madde-
ten tezahuruna da zaruret
vardır.

Çünkü: İktizayı beşeriyet,
insanların kalbinde takdir
için bir arzu ve taltif için de
bir heyecan yaşar. Ahlakî
faziletin en büyüğü, maddî
bir menfaat beklemeksizin
bir ideal halinde hizmet et-
mesidir. Fakat bunu madde-
ten ve mânen tahrik icabeder.
Nasılkı dünyada bizatihi mü-
teharrik bir motor yoktur;
tahrik için, bir kuvvete, mad-
deye ihtiyaç vardır. Şu hal-
de;

Maddî bir menfaat ama-
cı gütmeyerek memleket için
çalışanlara, tahrik vâstası
olan maddeyi esirgememek,
vatanî ve insanî bir ödev
olur.

Bir Mektup:

Yeni Gördüğüm Karstan İlk Görüş Ve Duyuşlar

Yazan: Niyazi Sabri ERGÜL
Lise Alimca Öğretmeni

SAYIN AĞABEYİM,
İyi veya kötü; güzel veya
çirkin. Her yenilik ve ha-
yat değişikliği bana, herşey-
den önce çok sevdiğlerimi
hatırlatırlar. Sizi tanıdığım
danberi, her yeni gittiğim
yerden: Samsun'dan, Alman-
ya'dan, Kayseri'den, şimdi
de Karstan ilk intibalarını
yazdığım kimse, siz oldunuz.

Tam dört yıl dört ay ön-
ce Kars'a tayinimi istemiş-
tim. Fakat kısmet Kayseri
olmuştu. Dileğime bugün
kavuşmuş bulunuyorum. 28
Ocak'tanberi Kars'tayım. Ye-
ni arkadaşlar, yeni tip ve
ağzda insanlar, yeni bir
hayat şekli... On gün gibi
kısa bir zaman geçtiği hal;
de, ben Kars'a çok ısındım-
gün geçtikçe daha fazlasıy-

Memleketin halkiyat ve
ve harsiyatı üzerine çalışmak
ta olan Karsımızın Halkevi
dergisi Doğuş mecmuasının
devamı intişârını temin için
vatandaşa düşen vazife de,
ona abone olmak suretiyle
alâkasını esirgememektir.

Ferağatle bu mecmua-
nın çıkmasına çalışan zevatı
da bu suretle takdir ve mâ-
nen de taltif etmiş olmakla,
vatan memleket ve insanlık
vazifelerimizi yapmış oluruz.

Abdurrahman DOĞRUER

la memnun kalacağıma hiç
şüphe etmiyorum.

Kars, kırsın beyazzambak
lar tarlasını andıran bir
yurt bucağı. Güzel görünü-
şüyle gönül açıcı, yorgunluk
giderici, ideal bir Türk yay-
la şehri...

Kayseri'den Kars'a altı
günde geldim. Erzurum'dan
sonra yol çok eziyetli, fa-
kat ders verici oldu: Hasan-
kale-Sarıkayış arası daryol
(dekovi). Küçük vagon-
lar, ufacık lokomotif Va-
gonların içinde linyit yakan
sobalar. İçeriden tirenin en
büyük sür'atle yol almakta
olduğu sanılır. Fakat kapıyı
açtığınız zaman görürsünüz
ki, yere indığınız takdirde
tirenle yarışa bile lüzum
yok. Hele bazı yokuşlarda
lokomotife: Pof.. pof.. pof..
tırmanırken, gerisin geriye
birkaç defa kayar, iner, te-
per de.. Aşoğı inip itmek
suretiyle yavrucuğa yardım
akılımızdan geçirmiyoruz
değil!

Soğukluk derecesi sıfırın
altında 40. Kompartmanın
ısıtılmasına imkân yok. Cam-
lar, ağızlardan çıkan buğla-
rı hemen kapıyorlar. Dolay-
ısıyla buzdun çiçekli, kalın
perdeler pencereleri süsle-
miştir. Kompartman kapısı

— Sonu 11. sahifede —

Ağrı-Dağı'na Çıkış

Geçen sayıda Ağrı-dağının fizik vaziyeti ile iklim, bitki ve hayvanlarından bahsetmiştim. Şimdi de bu en yüce ve ulu dağımıza nasıl çıktığını, yazı yorum.

AGRI'ya Çıkış

Daha önce de söylenildiği gibi, Ağrı'da daima fırtına ve tipi bulunduğundan oraya senenin ancak muayyen bazı günlerinde çıkılabilir. Bu zaman da 5,6 ve 7 Ağustos günleri olarak tesbit edilmiştir.

Ağrı'ya çıkacak olanlar, ilk önce doktor muayenesinden geçer. Şimdiye kadar Ağrı'ya çıkmak için birçok yollar bulunmuştur. Fakat bunlardan en son bulunan ve en kolay çıkılabilen bir yol daha vardır, ki askerlerimiz tarafından keşfedilmiştir. Bu yeni yoldan dağa çıkmak için Ağustosun 5-6'nda Serdarbulak'tan hareket edilir; altı saat sonra 3700 rakımlı Alacatepe'ye gelinir. Orada bir saatlik mola sonra tekrar hareket edilir ve üç saat sonra Mihtepe'ye varılır. Gece Mihtepe'de geçirilir. Ertesi günü zirveye çıkacaklar doktor tarafından son bir muayeneden geçirilir ve tekrar çıkışa devam olunur. Dağ yürüyüşü ile saatte vasatı 200-250 metre çıkılacak şekilde evvelâ Mihtepe'den zirveye uzanan kayalıklardan ve karlı kısımdan geçilir, ikinci kayalıklara gelinir.

Bundan sonra 5145 rakımında olan ve 15 metre karelik bir sahaya kaplayan ve kükürtlü hidrojen neşreden Kükürt-Kayaları'na

na vâsıl olunur. Burası da yan yürüyüşle geçildikten sonra tekrar kar ve buzlar mıntıkasına gelinir; Oradan 5156 rakımlı ANIT, 5165 rakımlı BAYAZIT ve 5176 rakımlı SAVAŞERİ sivrileri gezilir. Bütün sivriye dolandıktan sonra, 5156 rakımında ve üzerinde ATATÜRK BÜSTÜ bulunan Anıt sivrisine dönülür. Burada 5 dakika ihtiram süresi kütüdan sonra İstiklâl Marşı söylenir.

Etraf sislerle kapalı olduğundan zirveden ancak şu yerler örülebilir:

Kuzeyde Alagez dağı, Karadağ, Karnıyarık dağı; güneyde Aladağ, Tendürek ve Dumanlı dağları; doğuda Aras vâdisi; batıda Balıklıgöl dağları, Mücük dağları ve Diyadin'ın doğusundaki dağlar.

Zirvede bir müddet kalındıktan sonra iniş başlar. Bellere takılan emniyet ipiyle yere oturup kaymak, en müsait iniş şeklidir. İnenlerin ellerinde dağ değenekleri ve buz kazmaları bulunur. Bunlar dümen ve fren vazifesini görürler.

1939 Ağrı çıkışı 4200 rakımlı Mihtepe'den 7 saatte, 1940 çıkışı ise aynı yerden 4 saatte başarılmıştır. Bu da dağcılıkta büyük bir ilerlemeyi isbat eder.

Anlaşıyor ki Serdarbulak'tan Mihtepe'ye varmak için 9-10 saat yürümek, geceyi orada geçirmek, oradan da zirveye çıkmak için dört saat lâzımdır. Demek ki çıkış talimleri yapılan

Yazan: Kayhan KESKİNOK

2250 rakımlı Serdarbulaktan zirveye—gece istirahati müstesna—14 saatte çıkılabilir.

Çıkışın Fizyolojik Tesirleri

Serdarbulak'tan 3700 rakımlı Alacatepe'ye gelindiği zaman saat 12.10 da barometre 494 ü gösterir. Burada nabız tabii olarak yükselir; hafif baş ağrısı, ishal ve miyde sancıları en sık görülen hastalanma şekilleridir.

Alacatepe'den 4200 rakımlı Mihtepe'ye gelindiği zaman barometre 464 ü işaret eder. Burada suhuset saat 18 de + 5,

saat 22 de —3, sabah saat altıda da—6 dir. Tazyik azaldığı için nefes darlığı, çarpıntı, baş ağrısı ve kulaklarda uğultulu hâsı olur. Gene nabız tabii olarak yükselir. Mihtepe'den yukarıda benizde sararma, baş ağrısı, çarpıntı ve bulantı artar. Bu ârizalar, bilhassa Kükürt-Kayaları mıntakasında, çıkan hidrojenin de tesiriyle, fazlalaşır.

Zirvede aynı ârizalar daha fazla kendini gösterir.

Ağrı'nın en yüksek yerine varıldığı zaman; nefes darlığı, baş ağrısı, çarpıntı ve sararma gibi halleri unutturacak tek bir şey vardır:

Çıkışın zevk ve heyecanı !..

Karşı Şairlerimizden :

ÂŞIK B A H R İ (Nâmık Kemal'e de Tesir Eden Büyük Saz Şâiri)

— II —

— Geçen sayıdan devam —

Yazan : Kırzioğlu M. Fahrettin

Onun Revanlı Mehdî ile Kars'ta olan müşâerelerinden bazı parçalar elimizde bulunuyor. Şâdi adlı bir yetim çocuğu küçük yaştan evlâdı gibi büyüttüğü halde, bir gün onun nankörlüğüne şahid olarak ağır bir «kargış» (1) söylediği; 40 gün geçmeden «ağzı dualı Hakk-âşığı Bahrî» nin bu intizarı neticesinde Şâdi'nin öldüğü söylenir. «Kargış» şiiri biliniyor.

Âşık Bahrî'nin, sevgilisi ve vatanı için büyük bir aşkla ve akıcı dille şiirler terennüm ettiği görülmektedir. Onu milletini ve vatanını çok seven ve bu sevgisini şiirlerinde belirten bir halk şâiri olarak yetiştiren, Kars'ın asırlardanberi devam edip gelen yiğit serhad ruhudur. Biz bu ruhun millî tarihimizin sahifelerine akseden kısmından bazı parçaları, «Doğuş»un geçen sayılarında «1855 Kars Zâferi ve Kars Madalyası» adlı yazımızda nakletmiştik.

Onun edebî şahsiyeti hakkında M. Halid Bayrı'nın «Türk Sazı» dergisindeki kanaat ve hükümlerini buraya nakletmekle iktifa edeceğiz:

«Bahrî'nin bugün elimizde bulunan şiirleri büyük bir yekûn tutmaz. Bu şiirlerden bir kısmında kendi sevdasının acıklı âkıbeti, bir kısmında da vatanının her vakit gürur ve güven veren sonsuz şân ve şerefini anlatan Âşık, mahsullerinin istisnasız hepsinde dâima tabii kalmış, misrâlarını yorucu, üzücü bir zihin ameliyesiyle değil, göğsünün sıcaklığında nemalanan coşkun bir tazeliğe dokunmuş. Bunun için manzumelerinde körpe bir filizin ılık ve temiz usaresi hiç eksik olmıyan Âşık Bahrî, tevazu ile tatlı bir sokulganlıkla her kalbe yakınlaşmak ve yakınlaştığı kalplerde silinmez izler bırakmak talihine ermiştir demek, mübalâğalı bir iddia olmaz».

«Âşık Bahrî, eserlerinde ne kadar tabii ise, o kadar da içlidir...».

«Şiirlerine göre Âşık Bahrî, bütün varlığı ile vatanına

(1) Kargış : Beddua ve intizar demektir ; zıddı alkış'tır.

Karstan İlk Görüş ve Duyuşlar

—9. sahifeden devam—

açılınca soğukun şiddetinden anında donan buglardan bir toz sisi yüzlerimize hücum ediyor.

Dadalar, sevginlik ve yoksulluk derecelerine göre, kimisi kârke, kimi yorgana veya bottaniyeye, kimi de çuvala benzer kımlere bürünmüştür. Biz, -Birincisi olmadığından- İkinci Mevht-deyiz. Üçüncüdekilerin de durumunu merak ediyorum. Fakat vagondan vagona kapı yok. Bizim kompartman-da iki genç doktor, üç öğretmen, birkaç da başka meslekten memur. Hep acı acı şikâyetle bulunuyoruz. Fakat dadalar öyle değil. Dar bile olsa, zorluklar, sıkıntılar içerisinde bile olmasına müteşekkik ve memnurlar. Ya bu dekovit de olmasaydı, Kars'a kadar kızakla nasıl gidilebilecekti?

Yine aynı temiz daygulu insanlar, taklidler, muziplikler, hoş sözlerle; suratı asık, sinirleri gergin bis aydınları! bile güldürmesini başarıyorlar. Acı, zorluk ve sıkıntı ile alay ediyor, bunları neş'e'ye çevirmesini biliyorlar. Hem de biz «çit kırıldım»lara ne kadar büyük değer veriyor, soruyorlar. Üşüyen ayaklarımıza çullarını örtüyorlar. Az bir üşütü gösterirsek, bizi ısıtmak için kendilerini bize feda

bağlı, özü Türk, sözü Türk bir millet şâiridir. O, "cana canlar katan, yurdunun Cennetten güzel olduğunu, yüzbin Kâ'beye değişilemeyeceğini, Tanrının bizi ona feda etmek için yarattığını, bu cihetle her derde katlanarak, hattâ ölerək yabancıyı yurda bırakmıyacağımızı ve dünyada bundan daha iyi bir iş olamayacağını düşünmüş; bunu kuvvetle söylerken coşmuş, yerinde duramamış, sesinin o temiz, o gür ve sıcak âhengiyle.. "Bulanmadan durulmayız,, "Bizden coşkun sel olur mu?," diye haykırmış; tarih olan bir gerçeği, Türk şiirinin gümüş çağlayanına sonu gelmez bir nağme halinde katmıştır..»

«Savaşlar, göçmeler dolayısıyla Bahri'nin adı, Kars çevresinin dışına pek yayılmamıştır.... Aşk acıları, vatan kayguları içinde geçen hayatının armağanı olan şiirleriyle Bahri'nin Türk halk edebiyatı tarihinde kazandığı yer, bizce bir şeref kürsüsünden başka bir şey değildir».

Muhterem Mehmet Halid Bayrı'nın yukardaki yazısına şunu da ilâve edelim: 1853-1854 yıllarında Anadolu Ordumuz Arpaçayı üzerinde ve Ahıska cephesinde Moskoflarla çarpışırken, Kars ahalisi de eski akıncılık ve ılgar ruhunu canlandırıyor, gönüllü taburları teşkil ederek düşmanla vuruşuyordu. Bu sıralarda hududun ötesinden gelen muhacir ve mültecilerle Rusların «bu defa da Kars'ı alırsak bir daha Osmanlılara vermeyiz» yollu yaptığı propagandalara karşı uyanan millî Türk ruhunun duygularını, en sade, çok temiz ve yüce bir şekilde Bahri'nin «koçaklama»larında buluyoruz. Onun «vatan duygusu»,nu da 1856 da Rus işgalinden kurtulan sıvasına kavuşurken söylediği destanda görüyoruz. İşte bütün bunlar ve Kırım Harbi sırasındaki Karşılıkların yüksek millî duyguları ve vatan muhabbetleri, 1853-1854 te 13-14 yaşlarında Kars'ta bulunan ve Karşı Müderris Büyük Hâmid Efendi'den arûz ve edebiyat dersi alarak ilk şiirini de burada yazan NÂMIK KEMAL'e çok tesir ettiğini anlıyoruz. Çünkü Bahri'nin «Karsın Kalesi», redifli koçaklamasını «Kars Paşası», duyunca çok beğendiğinden «Mehterhane için», yeni bir «destan», söylemesini arzu etmiş; şâir de «olmaz», redifli meşhur şiirini söylemiştir. Bu şiirin «Paşa Sarayı önünde Mehterhane ile nöbet çalgısı arasında», bes-teyle okunup marş gibi çalındığı, dedelerden duyulan hâtıralar şeklinde söylenmektedir. Bu «Kars Paşası»,nın da, küçük Nâmik Kemal'in dedesi «Mutasarrıf Kaimmakamı», Abdüllâtif Paşa olduğu anlaşılmaktadır(2). —Sonuvar—

(2) «Karsın Nâmik Kemal üzerindeki tesirleri» mevzuu üzerine hazırladığımız bir etüd ilerde neşredeceğiz KIRZIOĞLU

edeceklerdir.

Sabah saat 8 de Sarıkamış dolaylarına girdik. Altı karlı, üstü karlı tabiiçalıklar; olağanüstü güzellikleriyle dikkatimizi üzerlerine çekiyor, ruhlarımıza ferahlık veriyor, yorgunluk gideriyor, neşe sunuyorlar. Dışarısını daha iyi seyredebilmek için camda çiçeklenen buzları kazımağa çalışıyoruz. Güneşe aldanarak pencereyi açmak istiyoruz. Fakat keskin soğuk vücudumuza, yüzümüze ok gibi saplanıyor. Fakat yine güzelliği görmeden tatmin olunamıyoruz.

Sarıkamış-Kars arası Rus Çarlığının vaktiyle yaptırdığı geniş yol. Öğleden sonra hava oldukça ısınmıştır. Kompartmanlar geniş. Kalorifer de bulunduğundan içeriden bunun, dışardan da güneşin yardımıyla çözülen buz çiçekler, dış görünüşü, güzel çamlıkları seyrettirebiliyor. Böylece gözlerimiz tatmin olunabiliyor. Gittikçe ağaçlar seyrekleşiyor.

Nihayet Kars dolaylarına girdik. Her taraf pamuk halılarla döşeli. Değişiksiz, akörtülü görünüş, gözleri çabuk doyuruyor. Fakat burada da başka türlü dinlendirici bir güzellik var. Kompartman rahat olduğundan gaceki gerginlik yerini uyusukluğa bırakıyor. İstedikimiz gibi uzanabiliyoruz. Bu gevşeklik de üçbuçuk saat sonra sona erdi. Karstayız.

Kızaklar emre âmâde. Bu görünüş, hayalimi doğduğum, özlediğim yere, Fergana'ya kodar, Altaylara kodar götürüyor..

Benim inatına göre, gençliğe yurt sevgisi aşılacak için, ideal verebilmek için; yurt topraklarını karış karış gezdirmek, tanıtmak; hizmet sahalarını ve yollarını gösterip öğretmek lazımdır. Yurdu tanıdıkça, karakterini öğrendikçe severiz..

Vatan sevgisi, sevgiliye hizmet ülküsü olmayanlar için Doğu bölgeleri; sürgünler yeri, yaşanmaz ülke, bir nevi Sibirya'dır! Halbuki Sibirya da benim toprağım olduktan sonra onu sevmek, orayı güzelleştirmekle borçlu olacağım. Sevmek demek katlanmak demektir. İdealsevende olur. İdeal güzelleştiricidir, yaratıcıdır. İdeal de gerçeklik vardır; yalan yoktur.

İnsandaki hayatıyettir ki, toprağı verimli kılar, güzellikler doğurur, yurdu cennetleştirir. Uyuşuk kanlı olanlarda, bir ülkü taşıyanlarda sevgi yoktur. Bunlar, en güzel yerleri horabederler, en güzel sevgiliyi çirkinleştirirler.

«Beyaz Zambaklar Memleketi»,ni yaratanlar, Fin ülkücüleri değil midir?! Güzelleşmeğe, hattâ güzellikte eşsiz olmağa müsait Kara, Ardahan, Sarıkamış.. gibi yerlerimiz varken, niçin biz Beyaz Zambak arı Ülkesine imrenelim?

Atalarımız, Ortaasya yaylalarında gökbörü, civit.. oynarlarken; Tanrıdağlarında, Altaylarda kayakçılık, dağcılık yaparlardı. Siz o mutlu ulusun soyundan değilmiyiz? Niçin bu yurdu, Küçük Kasya'nın Doğuilleindeki yaylalar bu gibi yiğit oyunlarına sahne olmasın. Niçin Küçük—Tanrıdağları (Allahüekber dağı) nda, Ağrı'da kayakçılık, dağcılık gibi sporlar varlığını göstermesin?

İşte bizim, biz fikir ordusu mensuplarının baş ödevi; Bizans, İran ve Arap geleneğinden miras kalan uyuşukluk, yalancılık, gösteriş.. gibi

kötü vasıflarla savaşıarak, Türk gençliğini öz soyuna, asıl benliğine ve ölmeyen tarihine yarasız karakterine ulaştırmak amacını güdmek olmalıdır. Oyle ise herşeyden önce bizim, fikirce, karakterce, bedence kuvvetli olmamız şarttır.

Sayın Ağabey, bilirsiniz ki, herhangi bir sebep bizi buraya sürüklemese biz yurdu-muzu tanımaya merak etmediğimiz gibi, ideal olarak görmek istesek bile, para durumumuz buna müsaade etmez. Yalnız şu noktaya dokunmadan geçemeyeceğiz: Erzurum'da Cumhuriyetimizin eserlerine kısmen, canlı olarak

— Sonu 16. sahifede —

Aşkın Nefesi

Aşk dı şüphesiz n i sey
İnen yere Havva ile Cennetten.
Varken aşk, içmek reva mıdır mey?
Güle bülbül aşiktir gerçekten.
Öğren ki bağlayan beni sensin;
Kumral saçlarınla sadef tenin,
Nârin olur fidanın sümbülü,
Fidan boyun sümbül, kendin gülsün.
Ürperten beni billûrdan sesin,
Gül kokar elbet sıcak nefesin.
Mânalı gözlerinle gönlümde,
Sevgillim, aşkı yaratan sensin..
Ey aşk! ne büyük bir emelsin sen,
Sevmeğe, hayata sebepsin sen!
Sevgisin, fakat neye elemsin?
Duymazsa ma'suka, sen hedersin..
Aşkım şiir oldu gözyaşım,
Feryadı duymayan, sevgilim, sensin.

Kars. 25-2-950

A.DOĞRUER

«KÜKREYİŞ» (Şiirler)

Kars Lisesi Felsefe Muallimi Hocaoglu Selâhattin ERTÜRK bizdeki genç ve en temiz milliyetçi neşriyattan «Aylık Kurt Yayınları»nın «Küçük Boy: 7» nci sayısı olarak bu yıl Kars'ta «KÜKREYİŞ» adıyla bir şiir kitabı neşretti (*). Biz; Müslüman ve Eski-Türk millî arması olan Ay ile Kurt sembolünü birleştiren, milli tarih ve an'anemizi olgun bir kültürle kavrayan yaşayan sayılı milliyetçilerimizden Atsız-Sançar kardeşler ile Orhan Şâik Gökyay ve Tevetoglu imzasını taşıyan eserlerin de İstanbul'da «Aylık Kurt Yayınları» sırasında neşredildiğini hatırlayarak Hocaoglu'nun süâhattinin da bu başlıkla bilhassa büyük serhadimiz Kars'ta bastırılmasından ayrı bir sevinç duymaktayız.

Kapağın üzerinde, yalçın kayanın son ucuna gelip semalara doğru yükselen başıyla bir Bozkurd'un kükreymiş resmini görmekteyiz. «Kükreyiş»in kapağı arkasında da, yine «Aylık Kurt Yayınları»nda gördüğümüz, eski bir Türk erini atını koşturup ok atarken gösteren bir mühür-resimle dairevi çerçevesinin içinde Göktürk yazısıyla «BÜTÜN TÜRKLER BİR ORDU» şiarını okumaktayız. Hocaoglu «Çınaraltı, Kür-Şad, Özleyiş, Ülkü, Bucak, Bayrak, Ülke, Kars,» gibi yurdun muhtelif yerlerinde intişar eden dergi ve gazetelerde neşredilen şiirlerinden seçtiklerini küçük boyda 80 sahife tutan ve güzel bir baskı ile çıkan «KÜKREYİŞ» te toplamış bulunuyor.

(*) Hocaoglu Selâhattin ERTÜRK «KÜKREYİŞ», Aylık Kurt Yayınları Küçük boy: 7, Kars İl Basımevi 1950, Bir Liradır.

37 parça şiiri ihtiva eden eserin başında genç edebiyatçı, milli şâir ve romancımız ATSIZ Beyin «Hocaoglu Selâhattin Ertürk» adlı 4 sahifelik bir tanıtma (takdim) yazısını görüyoruz. 15 Nisan 1949 tarihini taşıyan bu yazısında Atsız Bey haklı olarak şu satırları yazıyor:

«Hocaoglu Selâhattin Ertürk, şiirleri arasında koşma tarzındakilerin bolluğu ile gerçekten bir ozandır. Koşma şeklinde olmayan şiirlerinde, hattâ serbest nazımlarında da koşma edası vardır. Yalnız, ruhuna iyice nüfuz edebilmek için onları bizzat Ertürk'ten dinlemek lâzımdır... O inanıyor ve duyuruyor. Türklük dendi mi, Türk birliğinden, Türk büyüklüğünden, Türk istikbalinden söz açıldı mı Ertürk coşuyor, o da bütün Türkçüler gibi efeden, davul-zurnadan, bayraktan zevk alıyor...»

«Selâhattin Ertürk'ün şiirlerinde ruha sindirilmiş bir ızdırabı, alışılmış bir kederi sezmek mümkün de-

gildir... Şu kadarını söyleyebilirim ki ızdırab onda bezginlik değil, kuvvet ve coşkunluk uyandırmaktadır. Genç şâirin ruhu, örsün üzerinde ezildikçe sertleşen bir çeliğe benzemektedir... Ülkü ateşinde kavruldukça, hayattaki tecrübesi arttıkça ondaki millî lirizme millî san'at unsurlarının daha yüksek ölçüde karışacağına şüphe yoktur...»

«Hocaoglu'nun ilerde bütün milletçe tanınan bir milli şâir olacağına kanaatim vardır...»

Umumî Türk edebiyatıyla uğraşan ve bu hususta mühim eserlerde vermiş olan H. Nihal AT-SİZ Beyin yukarıdaki tanıtma ve hükümlerinden sonra Hocaoglu'nun şiirleri hakkında daha fazla bir diyeceğimiz yoktur. Ancak, bazı parçalarını örnek olarak fikir ve dil hususlarını belirtmeye çalışacağız

— Sonu var —

Mamaşlı M—Kuzu

Kars'ıma

Sevda demetlerinden Kars Yaylası adıyla
Bir çelenk işliyerek, göksüme takacağımı.
Kadeh kadeh içtiğim sevgisinin tadıyla,
Sınırından taşarak düşmana akacağım.

*

Kars benimdir! nidası, semaları deldikçe
Hangi çılgın direnip bize karşı duracak?!
Kındaki kılıcımız galeyana geldikçe,
Hangi bahtı karadır, el-ayak savuracak?!

İnci KARTALKAYA

Şiir ve İnsan

Ayrazoglu Abbas GÖKÇE

Klasik bir tarife göre şiir, bedîî hislerimizi, okşayan ölçülü sözlerle denir.

İnsan ise umumiyetle; düşünen, âlet yapan hayvan diye tarif edilmektedir. Aristo'ya göre daha başkadır. «İnsan sosyal hayvandır...» der.

Bu tariflerin ayrı ayrı üzerinde duracak değilim; yalnız bence tarifleri birbirine çok benzemeyen bu iki nesne, yani şiir ve insan birbirine çok benzerler. Her ikisinde de bir kalıp ve bu kalıp içerisinde saklı bir ruh vardır. Nasıl bütün âzâları olan bir insan heykeline bir mankene, bir resme insan denmezse; öylece vezinli, kafiye mısra topluluklarına da şiir denmez.

Öyle ise şiirin ruhunu teşkil eden şeylerin teker ekar sayılması n a s ı l kabil değilse, onların hepsine birden insan haleti ruhiyesi deniyorsa; işte şiirin de ruhunu teşkil eden nesneleri ayrı ayrı saymak kabil değildir. Ancak bunların topuna birden «Şiiriyet» denir. Bu vasıfların en önemlileri âhenk ve mânâdır.

Demek ki insanı insan eden bedenle ruh olduğu gibi, şiire «şiir» dedirten de bu iki vasıftır: Kalıp ve ruh.

— Lütfen sahifeyi çeviriniz —

MEHMETÇİK

Tunçlaşmış, heykelleşmiş, boyunca hudutların;
Bekliyor o, hasmını çelik süngüsü yalın...

Kalbinde, imaniyle granitten de metin;
Benliğinde toplamış sevgisini Milletin...

Mâzisi şanlı dolu Çaldıranlar, Mohaçlar;
Bir şâhika halinde yükselen Dumlupınar!...

Kalbinde; kalbi çarpar ondokuz milyon Türkün;
Varsın hasmı yerinde hırçınlaşsın, köpürsün..

Tunçlaşmış, heykelleşmiş, boyunca hudutların;
Korkusu yok hasmından ne bugün ne de yarın...

1948 Kars

Sezai YILMAZ

BAR SEYREDERKEN

Güm...Güm...Güm...Güm... gümlüyor, ses ver hele davula,
Dadaşlar halkalanıp girdi işte kolkola.

Önce hafif kıpırdar çevik eller, ayaklar,
Sonra dalgalanmağa başlar beyaz bayraklar..

Bir kartal heybetiyle süzülür; nâra atar,
Dadaş bar oynuyorken yigitlik zevki tadar.

«Başbar..» oynuyorlar, şahlanmış bir dalgadan
Farkı yok ki bunların... Kalbimizi oynatan

Davulun gümbürtüsü, zurnanın keskin sesi,
Bu seste hangi insan bir arslan kükremesi

Duymaz!

Onun sesine uymaz?

Hop! Hop! dedi dadaşım elinde mendilini
Sallayarak yürüyor pençeleşen elini!

Hey! Hey! deyip bir hamle yaptılar pek çevikçe;
Tüylerim diken diken oluyor «Hey», dedikçe.

Kükre Dadaşım atla, kılıcın keskince ya!
Heybetinden titresin varsın şu sess. dünya.

M. Gökalp ALADAĞ

Şanlı Albayrak (1)

Mev'aya bin şükür dünyalar kadar
Kovuştu Kal'aya (2) şanlı Albayrak.
Sev'ndi şehidler şâd oldu İslâm
Baktı Yıldız Ay'a, şanlı Albayrak.

Münkirin içine düştü bir şivan
"Devran bizim, dedi şanlı Âl Osman
Kırk-yıllık yaraya ulaştı derman
Yetiştirdi devy, şanlı Albayrak.

Gitti "Karagünler," (3) açıldı eyyam
Hamd olsun düşmandan aldık intikam
Hasan-i Harkani (4) eyledi k yam
Ser çekti semaya şanlı Albayrak.

Oltu, Sarıkamış, Dere-Kağızman
Kulp, Igdır, Şüregel, Zarsat (5), Ardahan
Aldır, Göle, Poskov kurtuldu vatan
Üstüne sal sâye şanlı Albayrak.

AHRAMAN der Kars'ın mureddi oldu
Bu s'ar ordunuz çok güçlü geldi
Hâin Ermeniler hay ra kaldı (6)
Şükrolsun Mevlâya şanlı Albayrak.

Karslı (Kaloköylü) KAHRAMAN (1863-1944)

(1) Kars ve Ardahan'ın son kurtuluşu dolayısıyla 1921 baharında söylenmişti

(2) Buradaki KAL'ın Kars Kalesi'dir.

(3) Karslılar 93 ten sonrakı yıl süren Moskof işgal ve idaresinde geçen esaret devrini "KARAGÜNLER" derler.

(4) Hasan-i Harkani Türkistanın Harkani köyünde doğup Selçuklu-lardan önce Kars'ta şehid düşen büyük Türk Şeyh-Evliyasıdır. Türbesi Kaleiçi Mahallesi'nde eski Murâdisâlis câmiî yanındadır. Bu yüzden adı geçen câmie Evliyâcâmîi denilmektedir.

(5) Kulp, Tuzluca kasabasının 1934 yılına kadar taşıdığı eski ismidir. Şüregel, Arpaçayı bölgesine denir, merkezi Kızılçakçak'tır. Zarsat Arpaçay kazasının Merkez nahiyesi ile Susuz nahiyesini içerisine alan bir kaza idi. 1927 de Şüregel ve Zarsat kaymakamlıkları ARPAÇAY kazası adıyla birleştirildi.

(6) "Hâyime kalma, Hay-huy etme, kendi başının kaygusuna düşme"

Ruh ve maddeden mürekkep olup da, insan denilen varlıklara, gösterdiği ruhî haller gözönünde tutularak "İyi insan", "Fena insan" denildiği gibi; vezin kafiye, mısra, mânâ âhenk v.s. hususiyetleri üzerinde cem eden şiirlere de "İyi şiir", "Fena şiir", denilebilir.

İşte hakikî insan, hakikî şiir bu evsafi tahkik etmekle beraber kendisine "İyi...!" dedirtebilendir.

Ayvazoğlu Abbas Gökçe

Yeni Gördüğüm Kars'tan İlk Görüş ve Duyuşlar

—13. sayfeden devam—
rastlarız. Fakat Kars, bu bakımdan çok ihmal edilmiştir. Halbuki burayı daha çok güzelleştirmemiz gerekirdi...

Bana göre, sınırboylarını devlet, en çok sevilerek oturan, işgörülen yerler yaparsa, düşmana karşı o kadar Türk ve o nisbette kuvvetli olduğunu gösterir. buranın can dan bekçileri, şüphe yok ki, yine burada doğup büyüyen, yer—yurt sahibi temiz Türk olan yerli halktır.

Memleket bakımından dert çoktur; bunu dökmek de bir ihtiyaçtır. Beni Bağışlayınız...

Nimet Turgun ULUĞTUĞ

"Kars Oyunları"

Yukarıdaki hususlara işaretten sonra, memleketimiz ve millî kütüphanemiz için âdetâ bir «karaleke» olan «Kars Oyunları» kitabının münderecatına geçelim.

«Kars Oyunları» kitabı 133 sahife tutmaktadır. Bunda: «İşaretlerin İzahı» (7-16 s.), «Kars Oyunları Hakkında Folklor Bilgileri» (17-24 s.), «Düğünlerde Oyunların Mevkii» (25-28 s.) «Kars Oyun Kıyafetleri» (29-37 s.) «Kars Oyunlarında Kullanılan Çalgılar» (39-41 s.) bahislerinden sonra yalnız şu üç oyun nota, çizgilerle tesbit edilmiştir:

«Enzeli» (43-86 s.), «Düzyal» (87-114 s.), «Karabağ» (115-133 s.). Bu bahislerden «Düğünlerde Oyunların Mevkii» ve «Kars Oyun Kıyafetleri» nisbeten doğru ve iyi yazılmıştır. Yukarıda da işaret edildiği gibi, K. Ülgen Kars'tan dışarı çıkmadığı ve salonlar haricindeki yerli-mahalle düğünlerini bile görmediği için, adigeçen iki bahis hakkında 1943 yaz tatilinde bizden aldığı haberleri ve yerli kıyafete ait izahatı hemen aynen buraya nakletmiştir.

«Kars Oyunlarında Kullanılan Çalgılar» (39-41 s.) bahsinde: «Erzurumda, barlarda kullanılan çalgılar burada da kullanılır» denilmesi doğrudur. Fakat, «Ayrıca tulum burada fazlaca kullanılır» kaydı tamamen yanlıştır. Bilakis Karslılar tulumu sevmeyen ve Çingânelilerle bazı Kürt-Kurmanç köylerinde görülen bu çalgının sesini «cehennem nârının kışkırtısına tenzediği» için dinlemeyi bile günah sayarlar; hiçbir yerli düğününe bunu sokmazlar..

K. Ülgen en büyük hata, muğalâta ve şaşırtıcı uydurma «tetkik» haberini «Kars Oyunları Hakkında Folklor Bilgileri» (17-24 s.) bahsinde yazmıştır. Bir de 29-37 s. lerde «Kars Oyun Kıyafetleri» doğru anlatılıp resimlerle izah edildiği halde «Enzeli,

Düzyallı ve Karabağ» oyunları izahındaki kadın (Ermeni-Kafkas) ve erkek (Rus-Kazak) elbiseli resimleri Karsın yerli kıyafeti gibi göstererek büyük gaflet etmiş ve 29-39 s. lerdeki haberleri nakzederek garip garip tenakuzlara düşmüştür. Bu yüzden de, vaktiyle 40 yıl düşman istilâsı ve esareti altında kalma felâketine uğrayan bu serhad vilâyetimizin folklor, an'ane ve millî ruh bakımından fena tanıtılmasına sebep olmuştur! Âdetâ Kars'ı, 1827 denberi Rus esaretinde kalan ve Ermeni topluluk merkezi olan Revan (Erivan) ile Gümri lölçelerine benzemiş ve Anadolu'luktan çıkarak «Kafkas» kozmopolitliği içine çeken bir yer olan K. Ülgen'in bu eseri, yeniden tashih edilecek zararlı bir kitap olmuştur (1)!

Aradan 6 yıl geçmekte olmasına rağmen, vaktiyle Kars Halk-evi İdare Hey'etinin de farkında olmadan bu eseri «Kars Oyunları» adıyla neşrettirme hatasını "DOĞUŞ" ta olsun düzeltmeyi bekledik (2). Şimdi, «Oyunlar» ve «Kıyafet» bakımlarından olmak üzere iki hususu tenkid ve tashih edeceğiz. Nota ve oyun tekniği (figür, şekil, çizgi) gibi hususlardaki yanlışlığı da muhtasssırlarına bırakıyoruz.

A) OYUNLAR

Kasım Ülgen, «Kars Oyunları Hakkında Folklor Bilgileri» (19-23 s.) bahsinde «Kars Oyunları» adıyla hepsi 21 rakıstan bahsediyor ve isimleriyle menşelerini şöyle gösteriyor:

«Kars ve havalisinde oynanan oyunlar umumiyetle Kafkasyadan geçmedir (!) Muhtelif zamanlarda muhtelif sebeplerle yapılan muhaceretlerle, muhtelif Türk kavimleri bu havalîye yerleşmiş, âdet, an'aneleriyle beraber oyunlarını da unutmamışlardır. Bu oyunların mühim bir kısmının isimleri aşağıdadır.

1) «ENZELİ: Azeri oyunudur. Azerbaycanda Hazer denizi sahilinde Enzeli kasabasına izafeten

isim almıştır.»

2) «DÜZYALLI: Kafkasyada bar kelimesi kullanılmaz, bunun yerine yallı derler.»

3) «KARABAĞ: İsminden de anlaşılacağı üzere Karabağa mahsus oyunlardandır.»

4) «LEZKİ: Lezkilerin oyunudur. Gürcülerin de fazla sevdikleri ve oynadıkları oyunlardandır. Ruslar Lezkilerden bu oyunu alarak «Balonya Lezkinka», Balo Lezkinka şekline sokmuşlar.»

5) «ŞEYHŞAMİL: Kafkasta Ruslara karşı uzun zaman mukavemet eden tarihî kahraman Şeyh Şamilin ismini taşıyan bu oyun her tarafa yayılmış ve tanınmış bir oyundur. Ruslar bu oyundan mülhem olarak Kazaska'yı vücudunda getirmişlerdir.»

6) «TEREKEME: Terekeme veya Karapapaklı rın oyunudur.»

7) «ASKERANİ: Karabağ ile Yevlak istasyonu arasındaki Askeran geçidine izafeten isim almış ve o havalinin oyunudur.»

—Sonu var—

(1) Pivasaya çıkmamış ve fiat konulmamış olan K. Ülgen'in kitabını İstanbulun Ermeni kitapçıları vasıtasıyla elde eden Amerikadaki Ermeniler, mahut Astorya Oteli Kongresinden sonra «Ermeni iddiaları», lehine kullanmaya başlamışlardır. «Kars Oyunları», kitabında Revan—Ermeni kadın kıyafeti (47-49, 90-91 s.) ile Rus-Kazak elbisesini (118-122 s.) ve yukarıda işaret ettiğimiz Rus oyunlarından başka «Kindavur-Kintauri» gibi Gürcü, «On-dört-Dasniçors-Düzyallı—Çemgırna», gibi Ermeni oyunlarının «millî-yerli Kars kıyafet ve oyunları» arasında gösterilmesini fırsat bilen Taşnaklar, «Kars ve Ardahanda Ermeni kültürünün yaşayan izleri, Kars Halkevi'nin resmî neşriyatıyla de sabittir.., yollu propagandalarda bulunmuşlar!.. Böylece K. Ülgen, kıyafetsizlik ve çırpıştırma bilgi ve derlemesiyle «kaş yaparken göz çıkarmış» oldu.

(2) K. Ülgen'in bu kitabı hakkındaki ilk tenkidimizi 25 Şubat 1948 tarih ve 1604 sayılı «Kars» gazetesinde mülakat yolun beyan etmiştik KIRZIOĞLU

D O Ğ U Ş

Kars Halkevi Aylık Dergisi

Sayısı : 30 Kr. Yıllık Abonesi : 360 Kr.

İmtiyaz Sahibi : Halkevi Başkanı Âsaf ATBAŞ

Yazı İşleri Müdürü : Kızıoğlu M. Fehretin

Kars İl Basımevi

Gelecek sayımız, Karsın «Kırk Yıllık Karagünler»den (1878—1918) Kurtuluşu dolayısıyla fevkalâde nüsha olacaktır.

Butün Yurdumuzu tanıttığı gibi
Kars İlini de en iyi tanıtan eser:

YURDDAN YAZILAR

Yazan: İsmail Habib (SEVÜK)

1926 yılı başlarından 1937 Ağustos ortalarına kadar "Cumhuriyet," gazetesinde tefrika edilen muhterem edibimiz İsmail Habib Sevük'ün "Yurddan Yazılar," adlı son derece kıymetli edebî makaleleri İstanbulda "Cumhuriyet Matbaası,"nda bir kitap halinde basılmıştır. 400 sahife tutan bu eserde "Fırat'tan Toroslara," "Karadeniz Yalıları," ve "Yukarı Doğu Diyarı," bölgeleri 93 resimle beraber anlatılmıştır.

302—363. sayfeler arasındaki 60 sayifelik büyük kısımda hep Kars İli'nden: "Ağrı dağı, Aras yolu (İğdır—Kağızman—Tuzluca), Karsın Çizgileri, Karsta gezerken notlar, Gedikler ve Yahnılar cengi, Mühür Ali (Mehralı Bey), Sarıkamış ve... , Karlar içindeki facia (1914 Sarıkamış İhata Manevrası—Sarıkamış meydan cengi), Çıldır gölü ve kuyruklu yıldız (1578 Çıldır Meydan Muharebesi), Ardahan'dan selâm (1915 te Rusların yaptıkları Ardahan katliâmı), başlıklarıyla fevkalâde güzel bilgi ve uslûpla bahsedilmiştir. Kars ili kısmına 14 resim ve gazetede tefrikadan sonra 7 "İlâve not," eklenerek mükemmel bir hale getirilmiştir.

Kars hakkında esash bilgi edinmek ve dünkü Kars ile bugünkü Karsı tanımak isteyen her münevvere muhterem edibimizin bu baha biçilmez güzel eserini tavsiye ederiz.

Bayburtlu ZİHNİ

Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi

Yazan: Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri

Halk Bilgisi Derneği Umumî Kâtibi

(İktisat Fakültesi Sosyoloji Profesörü)

1928 de İstanbulda eski harflerle basılan "Bayburtlu ZİHNİ," kitabı 22 yıl sonra yeniden bastırılmıştır. "Bayburt Kültür ve Yardım Cemiyeti," yayınlarından: 1 sayısı bu Şubat ayında İstanbulda yeniden gözden geçirildikten ve ilâveler yapıldıktan sonra, 130 sahife halinde basılmıştır. Zihni'nin: Hayatı—Divanı—Sergüzeştanesi—Şahsiyeti ve Edebî Sistemi—San'atı bahisleri incelenmiş; koşmaları, tezkireci ve edebiyat tarihçelerinin şâir hakkındaki yazıları ve bibliyografyası eklenmiştir. Ayrıca, Bayburt resimleri ve şâirir koşmasının bestelerinin kışesi de konmuştur.

Her bakımdan mükemmel ve örnek bir tetkik eseri olan Profesör Fındıkoğlu'nun "Bayburtlu ZİHNİ," kitabını tavsiye ederiz. Fiyatı 3 liradır.

İsteme yeri: GENÇLİK KİTÂBEVİ

Selâmsız Sokağı 19 N.

Üsküdar—İstanbul

SAYISI: 30 KURUŞ

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/801989
DERGİLER DOĞUŞ KARS HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ 64
(1950) Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu: TÜRKÇE

